

Den større skriftlige opgave – Hf2 og HfE

Vejledning

Oktober 2006

Vejledningen indeholder uddybende og forklarende kommentarer til læreplanens enkelte punkter samt en række paradigmatiske eksempler på undervisningsforløb. Vejledningen er et af ministeriets bidrag til faglig og pædagogisk fornyelse. Det er derfor hensigten, at den ændres forholdsvis hyppigt i takt med den faglige og den pædagogiske udvikling. Eventuelle ændringer i vejledningen vil blive foretaget pr. 1. juli.

Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

1. Rammerne for den større skriftlige opgave

1.1 Den større skriftlige opgave er individuel og udarbejdes inden for 1-3 fag. Skrives opgaven i ét fag, skal kursisten enten følge undervisningen eller have aflagt prøve i faget på mindst B-niveau. Skrives opgaven i flere fag, skal kursisten følge eller have aflagt prøve i fagene, hvoraf mindst ét skal være på B-niveau.

Det betyder, at uagtet om kursisten vælger at skrive den større skriftlige opgave i ét fag eller inden for to eller tre fag, skal mindst ét fag være på mindst B-niveau, uanset om dette fag er et obligatorisk fag eller et valgfag. Det er tillige et krav, at kursisten enten har aflagt prøven på mindst B-niveau eller følger undervisning i faget, som fører frem til en prøve på B-niveau. Hvis kursisten vælger at skrive den større skriftlige opgave inden for flere fag, skal kursisten enten have aflagt prøven eller følge undervisning i de pågældende fag.

Fag, der indgår i kultur- og samfundsfaggruppen samt i den naturvidenskabelige faggruppe, er i denne sammenhæng at betragte som enkeltfag. Kursisten kan altså vælge at skrive sin større skriftlige opgave i fag, der indgår i faggrupperne, fx historie (B) og samfundsfag (C) eller i fag fra faggrupperne i kombination med andre fag, fx engelsk B og geografi (C).

Ved bedømmelsen af en besvarelse, hvori der indgår fag fra faggrupperne, er det de enkeltfaglige mål for disse fag, fx de enkeltfaglige mål for historie (B) og samfundsfag (C), der lægges til grund. De enkeltfaglige mål for faggruppernes fag findes i hf-enkeltfagsbekendtgørelsen.

På det 2-årige hf udarbejder kursisten den større skriftlige opgave i 3. eller 4. semester, jf. hf-bekendtgørelsen § 14. Dette krav gælder ikke for kursister på hf-enkeltfag. Der er det et krav, at kursisten, hvis der ikke er aflagt prøve i faget/fagene, skal have tilmeldt sig prøve i det/de pågældende fag ved førstkommande eksamenstermin. I begge tilfælde skal opgaveugen placeres i perioden den 1. december til den 15. marts.

Den større skriftlige opgave indgår med 25 timer i kursistens uddannelsestid.

2. Opgavens område

2.1 Den enkelte kursist vælger selv – inden for rammerne af 1.1 – de(t) fag, som opgaven skrives i.

2.2 Kursets leder udpeger blandt kursets lærere en eller evt. flere vejledere for den enkelte kursist i de(t) fag, der indgår. Vejlederen medvirker i hele opgaveskrivningens forløb.

Kurset sikrer, at der sker en faglig orientering af alle kursister, herunder at det oplyses, i hvilke fag kursisterne kan skrive opgaven, og at det er muligt at skrive en flerfaglig opgave. På den måde sikres kursisterne reelle valgmuligheder.

Kursisten besvarer opgaven på det højeste faglige niveau, kursisten har eller har haft faget. Hvis kursisten fx vælger at skrive større skriftlig opgave i dansk og religion, og kursisten har valgt religion som valgfag på B-niveau, er det B-niveauets faglighed, der indgår i den større skriftlige opgave. Kursisten skal kunne bruge al sin viden i faget.

Kursisten vil typisk få tildelt den/de lærere i det/de fag, i hvilke kursisten vil skrive sin opgave. Der vil dog være tilfælde, hvor dette ikke er hensigtsmæssigt. Der kan fx være tale om, at den enkelte vejleder arbejds- og tidsmæssigt er belastet af et stort antal vejledningsopgaver. Der kan også være tale om, at kurset råder over en vejleder, der ikke er kursistens lærer, men som har særlige kompetencer indenfor det faglige felt, kursisten skal skrive sin opgave i. Under alle omstændigheder er det kurset, der udpeger vejleder(e). Kursisten kan altså ikke gøre krav på at få en bestemt vejleder.

Formuleringen ”Vejlederen medvirker i hele opgaveskrivningens forløb” dækker over, at vejlederen er impliceret i hele processen vedrørende den større skriftlige opgave, og at vejlederen har forskellige funktioner og arbejdsopgaver i denne proces. Hvis der er flere vejledere, bør der gennemføres en eksplicit koordinering af vejledningsarbejdet, så alle involverede er bekendte med, hvem der har hvilke funktioner og arbejdsopgaver. I selve opgaveugen må vejledningen kun bestå i besvarelse af enkelte konkrete spørgsmål.

2.3 Kursisten vælger i samråd med vejlederen område for opgaven. Området skal inden for såvel fagenes kernestof som supplerende stof afgrænses på en sådan måde, at der kan udformes en titel, som sikrer, at der ikke kan ske genanvendelse af afsnit fra besvarelser, som tidligere er blevet afleveret og rettet.

I praksis vil valg af fag og fastlæggelse af opgavens område ofte være tæt forbundne processer.

Generelt gælder, at kursistens ønsker i vid udstrækning bør imødekommes. Men kursisten har ikke krav på at kunne skrive om hvad som helst. Især i de første faser af vejledningen kan der forekomme afgrænsningsproblemer. Der kan fx være tale om, at området ikke falder inden for faget/fagene eller er i udkanten heraf. Området må i første tilfælde ændres, eller kursisten må vælge at skrive i et andet fag/en anden fagkombination. Er der fortsat berettiget tvivl om et områdes bæredygtighed i forhold til de eller det fag der indgår, bør vejlederen afvise området.

Områdefgrænsningen skal formuleres under hensyntagen til fagets/fagenes niveau og den tid, der er til kursistens rådighed. Det er vigtigt, at områdefgrænsningen på én gang er tilstrækkelig

præcis og tilpas bred, idet den både er grundlag for kursistens arbejde frem til selve opgaveugen og for vejlederens endelige udformning af opgaveformuleringen. Afgrænsningen skal være så præcis, at kursisten meningsfuldt kan søge efter materiale og arbejde med stoffet i bestemte retninger. Samtidig skal afgrænsningen have en sådan bredde, at kursisten får mulighed for perspektiv i sit arbejde, og således at vejlederen er i stand til at udforme flere, reelt forskellige opgaveformuleringer inden for det givne område, fx i forbindelse med en omprøve eller sygeprøve.

Området må gerne ligge i forlængelse af et emne, der er behandlet i undervisningen, men det skal indeholde nyt stof eller nye synsvinkler. Generelt bør kursister dog frarådes at skrive videre på opgaver, de har arbejdet med tidligere, så enhver form for reproduktion undgås. Se også under pkt. 3.2.

2.4 Kursisten skal senest 6 uger inden opgaveugens start skriftligt oplyse de(t) valgte fag og område. Kurset fastlægger en procedure herfor.

Det er kursisten, der vælger faget/fagene, og det er kursisten, der har ansvaret for rettidig aflevering af meddelelse om valg af fag og område.

Kurset beslutter regler for, hvornår kursisten skal oplyse de(t) valgte fag og område, samt hvordan dette sker.

3. Opgaveformuleringen

3.1 Opgaveformuleringen udarbejdes af kursistens vejleder. Den skal rumme fagspecifikke, henholdsvis flerfaglige krav i de indgående fag, og der skal være krav om fordybelse, der på væsentlige punkter ligger ud over arbejdet i de(t) pågældende fag. Opgaveformuleringen skal være konkret og afgrænset og skal præcist angive, hvad der kræves af kursisten, og den skal inddrage nogle aspekter eller være ledsaget af bilag, der ikke er blevet drøftet under vejledningen. Opgaveformuleringen skal have en sådan form, at kursisten ikke på forhånd kan udarbejde detaljerede dele af den endelige besvarelse, men samtidig være udformet sådan, at der tages hensyn til de overvejelser, kursisten har gjort sig om opgaven i vejledningsperioden. Kursister, der har valgt samme område, skal have forskellige opgaveformuleringer.

Udformningen af opgaveformuleringen er vejlederens/vejledernes ansvar, og den kræver meget bevidste overvejelser, idet opgaveformuleringens funktion er at fastlægge og sætte rammer for, hvad kursistens besvarelse skal omhandle. Opgaveformuleringen skal afspejle det faglige niveau, der kendetegner en gymnasial uddannelse. I udformningen af opgaveformuleringen skal der endvidere tages hensyn til den fastsatte tidsramme og karakteren af det materiale, kursisten har til rådighed. Det bør også indgå, at krav om empiriske undersøgelser eller eksperimentelt arbejde kan være tidskrævende.

- Læreplanens krav om, at ”opgaveformuleringen skal rumme fagspecifikke, henholdsvis flerfaglige krav i de indgående fag”, henviser til, at opgaveformuleringen skal udformes

på en sådan måde, at den kun kan besvares med anvendelse af faglighed fra det eller de indgående fag.

- Opgaveformuleringen skal samtidig rumme et *"krav om fordybelse, der på væsentlige punkter ligger ud over arbejdet i de(t) pågældende fag"*. Det betyder, at kursisten ikke kan vælge et emne, som er sammenfaldende med et der er, eller har været, genstand for undervisning. Til gengæld kan kursisten vælge at arbejde med et fagligt stof eller en faglig problemstilling, som ligger i forlængelse af, og som udgør en fordybelse af temaer, der har været, eller er genstand for undervisning, jf. pkt. 3.2.
- Formuleringen *"Opgaveformuleringen skal være konkret, afgrænset og i præcise formuleringer angive, hvad der kræves af kursisten"* lægger op til, at opgaveformuleringen skal være en indsnævring af området. Opgaveformuleringen skal indeholde anvisninger på de sammenhænge, kursisten skal behandle, og den skal eksplicit kræve, at kursisten bevæger sig på flere taksonomiske niveauer. Samtidig skal vejleder være opmærksom på, at opgaveformuleringen ikke bør indeholde så mange anvisninger, at den i udpræget grad disponerer eller ligefrem binder kursisten i dennes arbejde. En opgaveformulering, der indeholder formuleringer, hvori der indgår 'kan' eller 'eventuelt', bør som hovedregel undgås, da de kan skabe tvivl om bedømmelsesgrundlaget, men de kan have berettigelse i nogle tilfælde. Der kan fx være tale om, at der i eksperimentelle fag i opgaveformuleringen skal tages højde for, at apparatur/eksperimenter måske ikke fungerer efter hensigten. Til at konkretisere og præcisere kan opgaveformuleringen indeholde specifikke krav til, hvilke eksperimenter der skal gennemføres, hvilke konkrete værker der skal indgå, eller hvilke empiriske undersøgelser der skal gennemføres. Der kan også være tale om, at eksperimenter/undersøgelser kan udføres i forbindelse med et indgået samarbejde med en virksomhed eller på en videregående uddannelse. Kursisten bør gives mulighed for en selvstændig opfattelse og præcisering af opgaven, ligesom kursisten skal have reelle muligheder for selv at disponere sit stof og demonstrere selvstændighed.
- Opgaveformuleringen *"skal inddrage nogle aspekter eller være ledsaget af bilag, der ikke er blevet drøftet under vejledningen"*. Opgaveformuleringen skal altså indeholde noget ukendt, således at besvarelsen ikke kan udarbejdes på forhånd. Modsat skal der i udformningen af opgaveformuleringen tages behørigt hensyn til drøftelserne med kursisten. Her er der tale om en balancegang mellem det ventede og det uventede. Det kan være en god idé at vedlægge et mindre materiale/bilag til opgaveformuleringen med krav om at inddrage det i besvarelsen. Materialet bør dog være af begrænset omfang, og skal altid stilles til rådighed af vejleder(ene) og vedlægges i forbindelse med udleveringen af opgaveformuleringen, ligesom det i givet fald også skal fremsendes til censor. Da det pågældende materiale udleveres sammen med opgaveformuleringen, skal det være ukendt for kursisten.
- Læreplanens krav om, at *"kursister, der har valgt samme område, skal have forskellige opgaveformuleringer"*, har til formål at sikre individualiteten i arbejdet. Det sikres fx ved, at kursister der skriver inden for samme område, skal belyse væsensforskellige kerne-

spørgsmål. Kravet om forskellige opgaveformuleringer kan således ikke opfyldes ved fx at vedlægge opgaveformuleringerne forskellige former for ukendt materiale. Hvordan dette forvaltes i praksis må bero på et lokalt skøn i den konkrete situation. Det forhold, at flere kursister arbejder indenfor det samme område, kan give anledning til faglig dialog og videndeling. I forbindelse med vejledningen kan der oprettes en elektronisk konference dedikeret til den større skriftlige opgave, således at kursister og vejledere i et fælles rum kan udveksle erfaringer.

Som eksempel kan gives 3 kursister, der ønsker at arbejde med ”bevidsthed” som område. I forlængelse heraf kan der – efter drøftelse med kursisterne – udarbejdes følgende præciseringer:

1. Bevidsthed – de neurale processer i hjernen og deres betydning for intelligens og hukommelse. Her er indgående fag biologi B og psykologi C.
2. Bevidsthed – en undersøgelse af synet på fænomenet bevidsthed i et historisk lys af, hvordan det viser sig i udvalgte litterære værker. Her er indgående fag historie (B) og dansk A.
3. Bevidsthed – neuropsykologiske forhold vedrørende sanseforarbejdning af udvalgte filmklip, og hvorledes indsigten benyttes i fremstilling af spillefilm. Her er indgående fag psykologi B og mediefag C.

Omfang af besvarelsen

Læreplanen fastsætter ikke retningslinier med hensyn til opgavebesvarelsens omfang. Flere forhold kan have indflydelse på omfanget: Bl.a. karakteren af den udformede opgaveformulering, forskellige faglige traditioner, hvor nogle fag i højere grad end andre formulerer sig koncentreret. Der kan ikke angives håndfaste regler for omfanget, men i vejledningsfasen bør det understreges, at omfanget ikke er et selvstændigt bedømmelseskriterium. Vejleder(ene) må ved udarbejdelse af opgaveformuleringen sikre, at opgaven kan besvares fyldestgørende indenfor normalt 10-15 sider tekst ekskl. forside, indholdsfortegnelse, litteraturfortegnelse samt evt. tabeller og lignende.

Det kan anbefales, at opgaveformuleringen overvejes og udformes i god tid. Det sker bedst i et udstrakt kollegialt samarbejde såvel i som på tværs af fag.

3.2 Opgaven kan ikke direkte bygge på den del af fagenes stof, der allerede er indgået i den enkelte kursists undervisning i det pågældende hf-forløb. Der er dog intet til hinder for, at besvarelsen udarbejdes i forlængelse af arbejdet i de indgående fag eller har forbindelse hermed.

Når opgaven ikke kan bygge direkte på den del af fagenes stof, der allerede er indgået i undervisningen, hænger det sammen med, at kursisten derved ikke får mulighed for at demonstrere den nødvendige selvstændighed i opgaveskrivningsprocessen. Som hovedregel kan man sige, at hvis kursisten kan skrive væsentlige dele af sin besvarelse ved at benytte allerede gennemgået lærebogsstof, allerede gennemførte forsøg og eksperimenter, eller noter fra undervisningen, opfylder opgaveformuleringen ikke bekendtgørelsens krav.

3.3 Skrives opgaven i et fag med praktisk islæt, skal det af opgaveformuleringen klart fremgå, at der er tale om en skriftlig opgave.

Uagtet, hvilket eller hvilke fag der ligger til grund for den større skriftlige opgave, skal der være tale om en skriftlig besvarelse. En video kan fx ikke gøres til genstand for bedømmelse.

4. Opgaveugen

4.1 Opgaven udarbejdes i løbet af en af kursets leder fastsat uge inden for perioden 1. december til 15. marts.

4.2 I opgaveugen skal kursisten sikres hensigtsmæssig adgang til faciliteter, der er relevante for udarbejdelsen af opgaven.

I byer med flere gymnasieskoler/hf-kurser kan der være problemer med hensyn til bibliotekernes ressourcer, hvis opgaveugen placeres i samme periode. Det kan derfor anbefales, at kurserne koordinerer placeringen af opgaveugen. Ligeledes anbefales det, at kurset koordinerer de forskellige opgaver og projekter, som kursisterne skal udarbejde.

Kursister, der får en opgaveformulering, hvor der stilles krav om eksperimentelt indhold, skal som hovedregel udføre det eksperimentelle arbejde i løbet af opgaveugen. I tilfælde af langvarige eksperimenter, som fx vækstforsøg i biologi, kan det eksperimentelle arbejde påbegyndes/udføres inden opgaveugen. Det anbefales, at omfanget af det eksperimentelle arbejde ikke overstiger 2 dage. I opgaveugen skal kurserne sikre, at kursisten har adgang til relevante lokaler og udstyr. Udføres det eksperimentelle arbejde i et naturfagslokale, skal der være en ansvarlig faglærer til stede. Specielt i begyndelsen af opgaveugen kan der være behov for adgang til lokaler, hvor eksperimentelt arbejde kan gennemføres.

I opgaveugen skal relevante faciliteter på kurset – fx it og bibliotek - være til rådighed for kursisterne. Hvis kurset stiller udstyr til rådighed for kursister, der udarbejder den større skriftlige opgave, skal kurset sikre, at der kan ydes teknisk bistand med henblik på at afhjælpe eventuelle tekniske problemer i løbet af opgaveugen.

I opgaveugen skal kursisten have mulighed for at stille vejlederen enkelte spørgsmål, der har betydning for arbejdet med opgaven. Spørgsmålene besvares i generelle vendinger, så der ikke er tale om uberettiget hjælp til besvarelsen. Der kan således ikke være tale om, at vejleder læser og kommenterer udkast til afsnit, som kursisten har skrevet, eller besvarer konkrete faglige spørgsmål. Det anbefales, at der offentliggøres nogle træffetider, hvor kursisterne kan opnå kontakt med vejleder.

5. Opgaver i fremmedsprog

5.1 Opgavebesvarelsen skal udarbejdes på dansk. Kurset kan dog godkende, at den helt eller delvist udarbejdes på engelsk, tysk eller fransk. Hvis et eller flere fremmedsprog indgår, kan

kurset endvidere godkende, at opgavebesvarelsen helt eller delvist udarbejdes på det pågældende fremmedsprog.

5.2 Opgavebesvarelsen skal indeholde et kort resumé på engelsk.

Kurset skal gøre kursisterne opmærksomme på, at de – med kursets godkendelse – har mulighed for at udarbejde besvarelsen helt eller delvist på et fremmedsprog. Det er imidlertid vigtigt samtidigt at gøre opmærksom på, jf. pkt. 7.3, at *”Hvis opgavebesvarelsen helt eller delvist er udarbejdet på et fremmedsprog, er kravene til den sproglige udformning de samme, som hvis opgaven var skrevet på dansk”*, og at det i sig selv ikke regnes som positivt ved bedømmelsen, at besvarelsen helt eller delvist er udarbejdet på fremmedsprog. Kursisterne skal derfor være særdeles fortrolige med et fremmedsprog, hvis de vælger at besvare opgaven på dette sprog.

Kurset skal tilsvarende ved udpegning af vejleder(e) sikre, at besvarelsen – også hvad angår den sproglige udformning – kan bedømmes efter bedømmelseskriterierne. Hvis kurset ikke kan stille en sådan sikkerhed, kan dette forhold bruges som begrundelse for at afvise kursisternes ønske om at udarbejde besvarelsen på det pågældende fremmedsprog.

Hver kursist skal som led i sin besvarelse af den større skriftlige opgave udarbejde et kort resumé på engelsk. Det vil i de fleste tilfælde kunne rummes på 10-15 linjer. I bedømmelsen af resuméet indgår ikke alene den sproglige udformning, men også, om det er en relevant sammenfatning af besvarelsen som helhed.

Det er forventningen, at vejleder(e) og censor normalt vil være i stand til at bedømme resuméet, og at bedømmerne således ikke forudsættes at have undervisningskompetence i engelsk.

6. Aflevering af besvarelsen

6.1 *Besvarelsen afleveres senest 7 døgn efter opgaveugens start i en original samt det nødvendige antal kopier. Kurset fastlægger en procedure herfor.*

6.2 *Kursets leder kan tillade, at kursister, som dokumenterer, at de er fuldtidsbeskæftigede, besvarer opgaven over en periode på 10 døgn.*

Når opgaveformuleringen er udleveret til kursisten, er prøven begyndt. Det betyder, at der skal gives en karakter. Hvis opgavebesvarelsen ikke afleveres, eller af rektor/forstander ikke accepteres som rettidigt afleveret, gives karakteren -3.

Det er kursistens ansvar at overholde den givne tidsfrist. Kursisten kan eksempelvis ikke henvise til it-problemer som argument for ikke at aflevere rettidigt.

Sygdom og andre særlige omstændigheder, hvor kursisten må anses uforskyldt, behandles i henhold til reglerne om sygeprøver. Ved en evt. sygeprøve formuleres en ny opgaveformulering inden for samme område.

Kurset fastsætter regler for, hvor mange eksemplarer opgaven skal afleveres i. Kurset tilrettelægger en procedure for aflevering og fremsendelse til censor. Et eksemplar registreres som original.

7. Bedømmelse

7.1 Bedømmelsen af opgavebesvarelsen er en faglig helhedsvurdering i forhold til de faglige mål i de fag, der indgår i opgaven.

7.2 Ved bedømmelsen lægges herudover vægt på nedenstående forhold:

- om den stillede opgave er besvaret ud fra de formulerede krav*
- om der er sammenhæng mellem den tidsmæssige ramme for opgaven og besvarelsens omfang og kvalitet*
- om der er benyttet relevant baggrundsstof for besvarelsen*
- om stoffet er formidlet på tilfredsstillende måde og er behandlet tilstrækkeligt dybtgående*
- om det anvendte materiale er inddraget i rimeligt omfang*
- om der er præcise henvisninger og fyldestgørende dokumentation*
- om alle kilder er oplyst, og noter og litteraturliste er korrekte og fyldestgørende*
- om fremstillingen er overskueligt disponeret, og at der er sammenhæng i besvarelsen*
- om den sproglige udformning er klar, præcis og ensartet igennem hele opgaven.*

7.3 Hvis opgavebesvarelsen helt eller delvist er udarbejdet på et fremmedsprog, er kravene til den sproglige udformning de samme, som hvis opgaven var skrevet på dansk.

7.4 Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering.

Ved bedømmelsen af opgaven anlægges en helhedsvurdering, hvilket indebærer, at man ikke kan tage ét element ud og lade det være afgørende for karakterfastsættelsen, ligesom man heller ikke på forhånd kan udarbejde en fast vægtfordeling mellem de forskellige opgaveelementer.

I bedømmelsen indgår de i pkt. 7.2 beskrevne elementer, hvis indbyrdes vægt som nævnt nødvendigvis vil variere. Dog skal fremtrædelsesformen og kvaliteten af den sproglige fremstilling altid indgå - uanset hvilke(t) fag opgaven er skrevet i.

At besvarelsen er udarbejdet på fremmedsprog, regnes ikke i sig selv positivt ved bedømmelsen.

Ved bedømmelse af flerfaglige dansksprogede besvarelser, hvor et fremmedsprog indgår, skal der inddrages fremmedsproget kildemateriale. Hvis der citeres fra det pågældende materiale, gøres det på det fremmede sprog. For enkeltfaglige større skriftlige opgaver i fremmedsprog skal hele det benyttede primære kildemateriale normalt være på det fremmede sprog. Hvis en besvarelse i et fremmedsprog udelukkende har benyttet en dansk tekst (evt. den danske oversættelse af en fremmedsproget tekst) som primær kilde, er der tale om en utilfredsstillende besvarelse.

Ved bedømmelsen af en besvarelse, hvori der indgår fag fra faggrupperne, fx historie (B) og samfundsfag (C), er det de enkeltfaglige mål for disse fag, fx de enkeltfaglige mål for historie (B) og samfundsfag (C), der lægges til grund. De enkeltfaglige mål for faggruppernes fag findes i hf-enkeltfagsbekendtgørelsen.

Ved bedømmelse af besvarelser, hvori der indgår eksperimentelt arbejde, skal der tages hensyn til, hvordan det eksperimentelle arbejde inddrages. Besvarelsen må som helhed bedømmes ud fra en realistisk vurdering af den tid, som kursisten har haft til at skrive den.

Dertil kommer, at der ved bedømmelsen overordnet set skal anlægges et realistisk niveau, der afspejler uddannelsens karakter af gymnasial ungdomsuddannelse, og som medtænker den tid og det materiale, kursisterne har haft til rådighed.

Rektor/forstander fastsætter i overensstemmelse med ministeriets regler en frist for censurens afslutning. Ved afsendelse af opgavebesvarelserne til censorerne meddeler rektor/forstander denne frist.

Der må ikke skrives i opgavebesvarelsen.

Censor bør hurtigt efter modtagelsen af opgavebesvarelserne kontakte vejlederen for at aftale tidspunkt for karakterfastsættelsen. Dette tidspunkt skal ligge i så god tid før fristens udløb, at der er mulighed for at genoverveje karakteren, hvis der ikke opnås enighed i første omgang.

Ved flerfaglige besvarelser vil der ofte være flere vejledere. I tiden op til opgaveugen beslutter vejlederne, hvem der skal stå som kontaktperson på karakterlisten, der skal fremsendes til censor, og meddeler dette til kurset. Censor bør normalt kun konferere med én vejleder. Før det aftalte tidspunkt for karakterfastsættelse, samtaler vejlederne om opgaven, og formulerer et udkast til karakterniveau.

Når vejleder og censor er blevet enige om en karakter, må alle være indstillet på at stå inde for den og loyalt argumentere for den over for kursisten. Kan vejleder(e) og censor ikke blive enige henvises til bestemmelsen i § 14 i bekendtgørelse nr. 448 af 18. maj 2006 om karakterskala og anden bedømmelse.

8. Selvstuderende

8.1 Selvstuderende kan udarbejde en større skriftlig opgave i henhold til pkt. 1.1 - 7.4, bortset fra pkt. 2.2. Den selvstuderende skal, hvis der ikke er aflagt prøve i faget/fagene, have tilmeldt sig prøve i det/de pågældende fag ved den førstkommende eksamenstermin.

8.2 Kursets leder kan tillade, at selvstuderende, som dokumenterer, at de er fuldtidsbeskæftigede, besvarer opgaven over en periode på 10 døgn.

9. Hvem gør hvad hvornår?

Tidsmæssig placering	Kursist	Vejleder(e)	Kurset
Oktober - november	Overvejer valg af område. Tager evt. kontakt til eksterne samarbejdspartnere (virksomheder/videregående uddannelser) i forbindelse med eksperimentelt arbejde.	Kan i forbindelse med den almindelige undervisning løbende komme med forslag til emner, områder, problemstillinger, som kan bruges til den større skriftlige opgave. Tager kontakt til evt. eksterne samarbejdspartnere (virksomheder/videregående uddannelser) i forbindelse med eksperimentelt arbejde.	Sikrer, at der gives generel orientering om større skriftlig opgave. Gerne i skriftlig form. Fremstiller og udleverer blanket – opgavens forside – til kursisten.
Senest 6 uger før opgaveugen	Vælger fag og område sammen med vejleder(e). Afleverer underskrevet blanket på kursets kontor.	Yder faglig og opgavemæssig vejledning, og godkender kursistens valg af fag og område.	Modtager blanket, der viser kursistens valg af fag og område. Giver meddelelse herom til ministeriet.
Tiden frem til opgaveugen	Indkredser temaer for opgaven. Formulerer evt. korte synopsisagtige papirer og kommer med forslag til brugbar litteratur.	Vejleder med baggrund i kursistens arbejde, og formulerer opgaveformulering. Ved flerfaglige besvarelser meddeler vejlederne til administrationen, hvem der skal stå som kontaktperson for opgaven.	Modtager meddelelse om hvem der skal stå som kontaktpersoner på karakterlisten for de enkelte opgaver og meddeler kursisten dette.
Opgaveugen (skal ligge mellem 1. december og 15. marts)	Skriver opgaven, og afleverer denne i et antal underskrevne eksemplarer efter de af kurset fastsatte retningslinier, senest på det af kurset fastsatte tidspunkt.	Står til rådighed på fastsatte tidspunkter for svar på generelle spørgsmål.	Sørger for adgang til faciliteter, der er nødvendige for kursisten. Fx bibliotek og evt. laboratoriefaciliteter. Modtager opgaven ved opgaveugens afslutning.

Tidsmæssig placering	Kursist	Vejleder(e)	Kurset
Efter aflevering af opgave		Læser besvarelsen, samtaler med evt. andre vejledere og formulerer udkast til karakterniveau.	Fremsender besvarelsen til den af ministeriet udpegede censor og fastsætter en frist for censurens afslutning.
Fastsættelse af karakter		Fastsætter en karakter efter de retningslinier, der er formuleret i eksamensbekendtgørelsen og pkt. 7 i bilag 4 om større skriftlig opgave i hf-bekendtgørelsen, og meddeler denne til eksaminanden efter de retningslinier, der er givet af kurset.	Fastlægger retningslinier for offentliggørelse af karakter og orienterer om klagemuligheder.

10. Eksempler på flerfaglige titler

Krav til opgaveformulering

Kravene til en opgaveformulering til den større skriftlige opgave er givet i læreplanens pkt. 3.1. I sammenfattet form er kravene:

- Opgaveformuleringen skal omfatte *fagspecifikke krav*. Dvs. der skal være et fagligt fokus i opgaveformuleringen, som typisk vil være opgaveformuleringens kerneproblemstilling.
- Ved flerfaglige opgaver skal opgaveformuleringen rumme *tværgående faglige krav*. Det betyder ikke nødvendigvis, at de enkelte fag skal kunne identificeres i opgaveformuleringen, men at opgaveformuleringen skal være af en sådan karakter, at den ikke kan besvares, uden at kursisten trækker på de involverede fags faglighed.
- Opgaveformuleringen skal rumme et krav om *faglig fordybelse, der på væsentlige punkter ligger ud over de(t) enkelte fag*. Dvs. opgaveformuleringen udpeger et område, som giver kursisten mulighed for at demonstrere evne til at sætte sig ind i et for kursisten ukendt område, teoretisk og/eller metodisk, og formidle det med en faglig dybde til 3. person.
- Den skal være *konkret og afgrænset*. Det er altså ikke tilstrækkeligt at skrive på overskiftform. Krav kan typisk opfyldes, ved at opgaveformuleringen deles op i underspørgsmål med angivelse af krav til taksonomiske niveauer. Modsat bør opgaveformuleringen ikke være så detaljeret, at den enkelte kursist fratages muligheden for at demonstrere evne til selvstændigt at disponere stoffet.
- Formuleringerne skal være *præcise*. Det vil sige, at det klart skal fremgå, hvad kursisten skal gøre. Som hovedregel bør man ved udformningen af opgaveformuleringen undlade anvendelsen af kan- eller eventuelt-formuleringer. Fx "du kan inddrage..." eller "kom eventuelt ind på...", idet sådanne formuleringer kan skabe usikkerhed om bedømmelsesgrundlaget, men de kan have en berettigelse i nogle tilfælde. Fx i eksperimentelle fag, hvor det skal tages i betragtning, at apparatur/eksperimenter måske ikke fungerer efter hensigten.
- Opgaveformuleringen skal *inddrage nogle aspekter eller være ledsaget af bilag, der ikke er blevet drøftet med kursisten i vejledningsprocessen*. Som en mulighed kan opgaveformuleringen være ledsaget af et ukendt bilagsmateriale. Inddragelse af krav om eksperimentelt arbejde, som ikke er udført på forhånd, kan ligeledes bidrage til, at der er ukendte aspekter i opgaveformuleringen.

I det følgende gives der enkelte eksempler på opgaveformuleringer til flerfaglige større skriftlige opgaver. Det skal understreges, at der er tale om eksempler, og at der kan tænkes mange varianter.

Der henvises i øvrigt til fagenes hjemmesider under EMU'en, hvor flere eksempler på opgaveformuleringer til flerfaglige opgaver, såvel som enkeltfaglige opgaver, kan findes.

Eksempler

Fag	Musik B, dansk A evt. historie (B)
Område	Christian Richardt og Peter Heise: Drot og Marsk
Opgaveformulering	Der ønskes en karakteristik af Drot og Marsk som dansk, nationalromantisk opera gennem analyse og fortolkning af Aases sang, <i>Jeg kender af navn kun guldets</i> , og Ranes danseviser, <i>Det var sig jomfru Svanelil</i> . Analyserne skal bl.a. indeholde en beskrivelse af melodi og form samt en redegørelse for sammenhængen mellem tekst og musik, for persontegning og musikalske inspirationskilder. Anden musik fra operaen kan evt. inddrages som perspektivering. Som baggrund for analyserne ønskes kort omtalt periodens vigtigste kendetegn, herunder den danske romancetradition og 1800-tallets forhold til folkevisen. CD og node vedlagt.
Kommentarer	Der kan fx være tale om emner inden for kunst – og populærmusikken, hvor den tekstlige og musikalske analyse og fortolkning sammenholdes. Der kan være tale om komponister, musikere, grupper, genrer og perioder

Fag	Musik B, samfundsfag (C) historie (B) evt. engelsk B
Område	Afroamerikansk musik, kultur og politik
Opgaveformulering	Der ønskes en redegørelse for historiske og politiske forudsætninger for borgerrettighedsbevægelserne i USA i 1960'erne, herunder bevægelsernes mål og midler. I tilknytning hertil foretages en sammenlignende musikalsk/tekstlig analyse af James Brown "Say it loud, I'm black and I'm proud", Marvin Gaye "What's going on", Michael Jackson "Black and White". I denne analyse indgår en vurdering af hvorledes borgerrettighedsbevægelsernes mål og midler udtrykkes musikalsk. CD, DVD, tekster og node vedlægges.
Kommentarer	Emner inden for kunst- og populærmusikken, som kombinerer den musikalske analyse med den historiske og samfundsmæssige kontekst. Socialhistoriske, personhistoriske, og magtpolitiske indfaldsvinkler, perspektiverer den faginterne, musikalske analyse og giver analysen en flerfaglig forståelse.

Fag	Engelsk B, spansk/fransk B og billedkunst C
Område	Internationalisering og identitet
Opgaveformulering	<p>Har unge i Europa en fælles europæisk identitet? Besvarelsen skal baseres på analyser af reklamer og relevant tekstmateriale (herunder vedhæftede bilag) fra Storbritannien, Spanien/Frankrig og Danmark.</p> <p>I besvarelsen skal indgå:</p> <ul style="list-style-type: none"> - en analyse og vurdering af reklamernes kommunikationsform, herunder sprog og virkemidler - en vurdering af reklamerne som udtryk for/formidler af kulturelle forskelle og/eller ligheder - en diskussion og vurdering af reklamernes forståelse og fremstilling af unge i de 3 lande.
Kommentarer	En præcis opgaveformulering, hvor de fagspecifikke krav samles i en tværgående behandling af de kulturelle udtryk, som findes i sprog og billede.

Fag	Geografi, biologi, (B+C) og fag fra kultur- og samfundsgruppen eller (C+B) og fag fra kultur- og samfundsgruppen
Område	AIDS i et globalt perspektiv
Opgaveformulering	<p>Beskriv, hvordan udbredelsen af AIDS ser ud i verden i dag. Gør desuden rede for hvilke årsager, der kan være til udbredelsen af AIDS med fokus på ulandene. Giv en analyse af de konsekvenser AIDS kan få for et samfunds produktion og udvikling gerne med henvisninger til konkrete lande. Diskuter om og evt. hvordan, man kan begrænse udbredelsen af AIDS.</p>
Kommentar	<p>Emnet giver kursisten muligheder for at spænde mellem fag fra natur – og kultur-og samfundsgruppen. Det vedlagte materiale kan være en mindre artikel eller figurer og data.</p>

Fag	Tysk (fortsættersprog B eller A) og billedkunst B
Område	Billedkunst og litteratur i Wien omkring 1900 med særligt henblik på kunstnerne Gustav Klimt og Arthur Schnitzler
Opgaveformulering	<p>Giv en analyse af 2-3 udvalgte kvindeportrætter af Gustav Klimt. Giv desuden en analyse og fortolkning af Arthur Schnitzlers <i>Liebelei</i> med særligt henblik på kvindetyperne heri. Endelig ønskes en redegørelse for og en sammenlignende analyse af det kvindesyn, der kommer til udtryk i <i>Liebelei</i> og i de udvalgte kvindeportrætter af Gustav Klimt. Andre portrætter kan inddrages til at sandsynliggøre særlige billedeanalytiske pointer. Alle primærttekster skal være tysksprogede.</p>
Kommentarer	<p>Fagligt relevant opgave for tysks vedkommende, idet der kræves, at kursisten skal analysere, fortolke og perspektivere den tysksprogede primærttekst. Opgaven bevæger sig dermed på forskellige taksonomiske niveauer. Opgaven kan ikke besvares ud fra faget tysk alene, idet der kræves specifik faglighed i billedanalyse, som hører ind under faget billedkunst. De ”nye aspekter, der ikke er blevet drøftet under vejledningen” kan ligge dels i kravet om inddragelse af det særlige aspekt i analysen og fortolkningen af <i>Liebelei</i>. Det kan også ligge i kravet om redegørelse for og sammenlignende analyse af <i>kvindesynet</i> i de pågældende værker af de to kunstnere.</p>

Fag	Biologi (B), samfundsfag (C)
Område	Økologi og økonomi
Opgaveformulering	<p>Bæredygtig udvikling</p> <p>1) Med inddragelse af resultater fra dit forsøg om næringssaltes betydning for plantevækst ønskes en redegørelse af, hvordan landbruget påvirker kvælstofs kredsløb.</p> <p>2) Der ønskes en diskussion af fordele og ulemper ved forskellige tiltag, der kan minimere kvælstoftabet i landbrugsproduktionen. Inddrag både biologiske og økonomiske sammenhænge.</p> <p>3) Vurder det politisk mulige i at gennemføre ordninger der kan minimere kvælstoftabet. I vurderingen skal indgå forskellige politiske aktørers interesser og holdninger, herunder overvejelserne i vedlagte bilag.</p>
Kommentarer	<p>Forsøget er et længerevarende vækstofforsøg, der er udført i ugerne op til opgaveugen. Resultater fra forsøget inddrages i opgaven, hvor det er relevant, mens journalen over forsøget vedlægges som bilag og indgår ikke i selve opgaveteksten.</p> <p>Besvarelsen af spørgsmål 2 stiller krav om en sammenkobling af biologiske og samfundsfaglige synsvinkler.</p> <p>Til spørgsmål 3 vedlægges en avisartikel med en kortlægning af især landbrugsinteresserne i forbindelse med vandmiljøplan III.</p>

Fag	Dansk A, psykologi C
Område	Ibsens forfatterskab i psykologisk belysning
Opgaveformulering	<p>Der ønskes en analyse og fortolkning af Henrik Ibsens "Fruen fra havet" med inddragelse af relevant psykologisk teori.</p> <p>Relevansen af den valgte psykologiske teori/de valgte teorier skal diskuteres. Desuden skal værket bl.a. ud fra tematikken placeres i en litteraturhistorisk sammenhæng.</p>
Kommentarer	<p>Opgaveformuleringen stiller klare fagspecifikke krav, og den kan ikke besvares uden kursisten trækker på de involverede fag. Samtidig med at der er formuleret klare krav til, hvad kursisten skal gøre, gives der mulighed for at kursisten kan demonstrere en høj grad af faglig og metodisk selvstændighed, ved at kursisten selv skal vurdere, hvilken teori der er relevant at benytte, og hvorledes besvarelsen skal struktureres.</p>

Fag	Engelsk B og samfundsfag (C)
Område	Dødsstraf
Opgaveformulering	Der ønskes en redegørelse for og vurdering af, hvorfor og hvordan dødsstraf er sat på dagsordenen i den offentlige debat i dagens USA. I besvarelsen skal indgå en analyse af debat- og argumentationsformen i udvalgte debatindlæg og en vurdering af de bagvedliggende holdninger og ideologier. Alle kilder skal være engelsksprogede.
Kommentarer	Med afsæt i et bredt emne, der både ligger inden for to fags kernestof og kræver deres samspil, stilles der præcise, taksonomiske krav til besvarelsens indhold. Blandingen af det generelle i opgaveformuleringens første afsnit og det detaljerede i det næste åbner mulighed for stor faglig selvstændighed.

Fag	Religion og fransk (C + A), (B + B), (B + C)
Område	Denys Arcand og den katolske kirke
Opgaveformulering	Der ønskes en analyse og fortolkning af Denys Arcands <i>Jésus de Montréal</i> , herunder en undersøgelse af de bibelske paralleller og den religiøse symbolik. Endelig ønskes en diskussion af den holdning til den katolske kirke, som filmen giver udtryk for.
Kommentarer	Der kan med fordel vedlægges 1-2 ukendte bilag til at understøtte den religionsfaglige del af opgaven. For at besvare opgaven skal kursisten følge eller have aflagt prøve i fagene, hvoraf mindst ét skal være på B-niveau. Religion skal ikke nødvendigvis læses som enkeltfag, men kan også være del af kultur-samfundsfaggruppen.

Fag	Italiensk A og religion (C/B)
Område	Den katolske kirke i dagens Italien
Opgaveformulering	<p>Der ønskes en kort redegørelse for Pavens og den katolske kirkes position i det italienske samfund i dag.</p> <p>Endvidere ønskes en analyse af Giordano Bruno Guerri: ”Io ti assolvo” med hensyn til skriftefædrenes holdning til skilsmisse, samliv og abort ud fra følgende passager: s. 70-73, 156-160, 165-187, 224-227</p> <p>Ud fra samme passager i ”Io ti assolvo” ønskes til slut en vurdering af, hvor højt synder som skilsmisse og abort vægtes i forhold til andre synder. Materiale: Giordano Bruno Guerri: ”Io ti assolvo”, Baldini&Castoldi s.r.l. 1993, 1. udgave</p>
Kommentarer	<p>Der kan med fordel vedlægges 1-2 ukendte bilag til at understøtte den religionsfaglige del af opgaven.</p> <p>For at besvare opgaven skal kursisten have mindst det ene fag på B-niveau. Religion skal ikke nødvendigvis læses som enkeltfag, men kan også være en del af kultur-samfundsfaggruppen.</p>